עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פי"ב מהל' שבועות הל' ג סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ו:

צ ב ג מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ד סמג לאוין יט טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף י:

צא ד מיי' שם הלכה ג סמג שם:

צב ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

צג ו ז ח ט י כ ל מ מיי' שם הלכה ט:

[ז] [מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ד]:

צד נ מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה ב [טוש"ע יו"ד סי' רלז סעי' ג]:

מסורת הש"ס

א) [מס' סופרים פ"ד], **ב)** [סופרים פ"ד הלכה א ע"ש אבות דר"נ פל"ד], **ג)** שבת קכז., **ד)** [יומא עג:], **ה)** [מלת ששים נראה כמיותר ובע"י ליתא], **ו)** [צ"ל כאן], **ז)** [צ"ל להלן], **ח)** [לקמן לח:], **ט)** [שייך לע"א], **י)** [יומא לז.], **כ)** עי' רש"א בח"א, **ל)** גמור שהוא כצ"ל יעב"ץ, **מ)** בדפו"י הגי' האעלה, **נ)** בדפו"י: כאן,

במי שהוא רחום קאמר א"ל רבא אי הכי בשמים ובארץ נמי במי שהשמים והארץ שלו קאמר הכי השתא התם כיון דליכא מידי אחרינא דאיקרי רחום וחנון ודאי במי שהוא חנון ודאי במי שהוא רחום קאמר הכא [א]כיון דאיכא שמים וארץ בשמים ובארץ קאמר ת"ר (א)[ב]כתב אלף למד מאלהים יה מיי' ה"ז אינו נמחק [ג]שין דלת משדי (א) אלף דלת מאדני צדי בית מצבאות ה"ז נמחק [ג]רבי יוסי אומר צבאות כולו נמחק שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל שנאמר [1]והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי ת"ר כל הטפל לשם בין מלפניו ובין מלאחריו ה"ז נמחק [ד]לפניו כיצד ליי' ל' נמחק ביי' ב' נמחק ויי' ו' נמחק מיי' מ' נמחק [2]שיי' ש' נמחק היי' ה' נמחק כיי' כ' נמחק לאחריו כיצד אלהינו נ"ו נמחק אלהיהם ה"ם נמחק אלהיכם כ"ם נמחק אחרים אומרים [ה]לאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם אמר רב הונא הלכה כאחרים (אברהם דלטיא לנבות בגבעת בנימין שלמה דניאל סימן) [ו]כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש חוץ מזה שהוא חול שנאמר ויאמר [3](ב) יי' אם נא מצאתי חן בעיניך חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו [ז]אף זה קדש כמאן אזלא הא (ג)דאמר רב יהודה אמר רב [ז] גדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכינה כמאן כאותו הזוג [ח]כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה שהוא קדש שנאמר [4]ויאמר לוט אליהם אל נא אדני הנה נא מצא עבדך חן בעיניך וגו' מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקדוש ברוך הוא [ט]כל שמות האמורים בנבות קדש [י]במיכה חול ר"א אומר בנבות קדש במיכה יש מהן חול ויש מהן קדש אלף למד חול יוד הי קדש חוץ מזה שאלף למד והוא קדש [5]כל ימי היות בית האלהים בשילה כל שמות האמורים בגבעת בנימין ר"א אומר חול רבי יהושע אומר [כ]קדש אמר לו ר"א וכי מבטיח ואינו עושה אמר לו ר' יהושע מה שהבטיח עשה [ל]והם לא ביחנו אם לנצח אם לנצוח באחרונה שביחנו הסכימו על ידן שנאמר [6]ופנחס בן אלעזר בן אהרן (ג) (הכהן) עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסיף עוד לצאת למלחמה עם [בני] בנימין אחי אם אחדל וגו' [ל]כל שלמה האמורין בשה"ש קדש שיר למי שהשלום שלו חוץ מזה [7]כרמי שלי לפני האלף לך שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פריו רבנן וי"א אף זה חול [8]הנה מטתו שלשלמה [ה]ששים אף זה ולא מיבעי האיך אלא הא דאמר שמואל מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא לא מיענשא שנאמר כרמי שלי לפני האלף לך שלמה למלכותא דרקיעא ומאתים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא שמואל לא כת"ק ולא כי"א אלא ה"ק וי"א זה קדש וזה הוא חול דמטתו ושמואל דאמר כי"א [מ]כל מלכיא האמורים בדניאל חול חוץ מזה שהוא קדש [9]אנת מלכא [מלך] מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך וי"א אף זה קדש שנאמר [10]מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך למאן קאמר אי סלקא דעתך לנבוכד נצר קאמר ליה שנאותיה מאי ניניהו ישראל מילט קא לייט להו לישראל ות"ק סבר שונאי ישראל איכא שונאי עובדי כוכבים ליכא: ובכל כנויין הרי אלו חייבין כו': ורמינהי [11]יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה לפי שנא' [12]ושמעה קול אלה ונאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה [ו]מה להלן שבועה אף [ז]כאן שבועה מה [ו]להלן בשם אף [ז]כאן בשם אמר אביי לא קשיא הא רבי חנינא בר אידי הא רבנן דתניא רבי חנינא בר אידי אומר [ס]הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע קלל ואל תקלל מה השבע בשם אף לא תשבע בשם מה קלל בשם אף לא תקלל בשם ורבנן אי גמירי גזירה שוה ניבעי שם המיוחד אי לא גמירי גזירה שוה אלה דשבועה היא מנא להו נפקא להו מדתניא אלה [נ]אין אלה אלא לשון שבועה וכן הוא אומר [11]והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה התם שבועת האלה כתיב הכי קאמר אלה אין אלה אלא בשבועה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ומנין

ט) **במי שהוא חנון.** ולאו דחנון שם הוא אלא בשם מי שהוא חנון: **כתב אלף למד מאלהים.** שהתחיל לכתוב אלהים וכתב אלף למד אין נמחקין ואע"פ שלא גמר את השם שהרי ב' אותיות הללו שם לעצמו: **חוץ מזה כו'.** למלאך האמצעי קרא אדון שכך י) באו לפניו מיכאל (ד) באמצעו גבריאל מימינו רפאל משמאלו: **אף זה קדש.** דכתיב לעיל מינה וירא אליו יי' והדר כתיב והנה שלשה אנשים ואמר להקב"ה אל נא תעבור מעל עבדך המתן לי כאן עד שאכניס האורחין: **מי שיש בידו כו'.** וה"ק ויאמר לוט אליהם באזניהם אל נא יהי כן וחזר כלפי השם ואמר לו אדוני הנה נא מצא עבדך: **בנבות.** כתיב (מלכים א כא) ברך נבות אלהים: **במיכה.** כגון (שופטים יז) לו בית אלהים וכגון (שם) י) הקדש הקדשתי [את] הכסף לה' מידי לבני וגו' (ה) הרי הוא אסור עלי כהקדש ל) (גמורים שהן) לשם עד שאתננו מידי לבני לעשות פסל ומסכה וכן (שם יח) נכח ה' דרככם כלפי שכינה אמר: **אלף למד חול.** כגון (שם יז) לו בית אלהים (שם יח) את אלהי אשר עשיתי לקחתם: **שמות האמורין בגבעה.** וישאלו בני ישראל בה' (שם כ): **וכי מבטיח.** שילכו ואינו עושה: **הם לא ביחנו.** הם לא שאלו אלא (ו) מ) האלך ולא אמרו התתנהו בידי: **באחרונה שביחנו.** באורים ותומים כי מחר אתננו בידך הסכימו לדבריהם: **ומאתים לנוטרים כו'.** לרבנן הניחם ויעסקו בתורה אחד משמשה שבהם: **הנה מטתו.** חול שהיה נבעת מאשמדאי כדאמר במסכת גיטין (דף סח:): **דקטלא חד משיתא.** באנגריא דעבודת המלך: **כל מלכיא האמורים בדניאל.** כל מקום שנאמר שם מלך: **חוץ מזה.** מלך מלכיא דאילו לנבוכד נצר לא הוה קרי ליה דניאל מלך מלכיא אלא ה"ק אנת מלכא נבוכדנצר מלך מלכיא דהוא אלהא דשמיא מלכות חסנא יהב לך: **והלא כבר נאמר בשבועת האלה.** מהכא משמע תיהוי לאלה ולשבועה ותו לא הוה ליה למיכתב אלא יתן ה' את ירכך נופלת: **מה** נ) **להלן שבועה.** דכתיב והשביע: **ומה** נ) **להלן בשם.** דכתיב יתן ה' וגו': **השבע.** שבועת ה' תהיה וגו' (שמות כב): **[ואל תשבע].** לא תשבעו [בשמי] לשקר (ויקרא יט): **קלל.** יתן ה' אותך לאלה: **לא תקלל.** בין קללת השם בין קללת חבירו לא תקלל חרש (שם): **מה השבע בשם כו'.** וברייתא רבי חנינא ומתניתין רבנן: **ג"ש.** דנאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה: (ז) **דשבועה היא מנא להו.** ושמעה קול אלה מנא להו דבשבועה משתעי: **נפקא להו מדתניא.** מגופיה דמשמעות דקרא הכי משמע: **וכן הוא אומר.** אלמא אלה היא שבועה כו'. ופרכינן התם שבועת האלה כתיב שבועה שהיא בקללה אבל שבועה שאינה בקללה לא משמע מהכא: ה"ג

באחרונה שביחנו. שכוון לא כתב אם אחדל אלא באחרונה דכתיב האוסיף לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל: **דקטלא** חד משיתא בעלמא כו'. בהוצאת למלחמת הרשות קאמר: (ח) **מה כאן שבועה.** תימה ותיפוק ליה משבועת הפקדון מג"ש דתחטא וכ"ת דעיקר דאיצטריך למילף מה כאן בשם כו' אכתי לקמן דפריך לרבנן אלה דשבועה היא מנ"ל ליגמר מפקדון:

והוא

◆

תורה אור השלם

1. וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה וְנָתַתִּי אֶת יָדִי בְּמִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת צִבְאֹתַי אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בִּשְׁפָטִים גְּדֹלִים: שמות ז ד
2. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: תהלים קמד טו
3. וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ: בראשית יח ג
4. (יח) וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אַל נָא אֲדֹנָי: (יט) הִנֵּה נָא מָצָא עַבְדְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חַסְדְּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשִׁי וְאָנֹכִי לֹא אוּכַל לְהִמָּלֵט הָהָרָה פֶּן תִּדְבָּקַנִי הָרָעָה וָמַתִּי: בראשית יט יח-יט
5. וַיָּשִׂימוּ לָהֶם אֶת פֶּסֶל מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל יְמֵי הֱיוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים בְּשִׁלֹה: שופטים יח לא
6. וּפִינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן עֹמֵד לְפָנָיו בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר הַאוֹסִף עוֹד לָצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם בְּנֵי בִנְיָמִן אָחִי אִם אֶחְדָּל וַיֹּאמֶר יְיָ עֲלוּ כִּי מָחָר אֶתְּנֶנּוּ בְיָדֶךָ: שופטים כ כח
7. כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ: שיר השירים ח יב
8. הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל: שיר השירים ג ז
9. אַנְתְּ מַלְכָּא מֶלֶךְ מַלְכַיָּא דִּי אֱלָהּ שְׁמַיָּא מַלְכוּתָא חִסְנָא וְתָקְפָּא וִיקָרָא יְהַב לָךְ: דניאל ב לז
10. אֱדַיִן דָּנִיֵּאל דִּי שְׁמֵהּ בֵּלְטְשַׁאצַּר אֶשְׁתּוֹמַם כְּשָׁעָה חֲדָה וְרַעְיֹנֹהִי יְבַהֲלֻנֵּהּ עָנֵה מַלְכָּא וְאָמַר בֵּלְטְשַׁאצַּר חֶלְמָא וּפִשְׁרֵא אַל יְבַהֲלָךְ עָנֵה בֵלְטְשַׁאצַּר וְאָמַר מָרִי חֶלְמָא לְשָׂנְאָךְ וּפִשְׁרֵהּ לְעָרָךְ: דניאל ד טז
11. וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְיָ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְיָ אֶת יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת בִּטְנֵךְ צָבָה: במדבר ה כא
12. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אל"ף דל"ת מאדני. נ"ב בירושלמי פ"ק דמגילה איתא דא"ה מאהיה א"ד מאדני ה"ז נמחק: **(ב)** שם ויאמר אדני אם נא מצאתי: **(ג)** שם בן אלעזר בן אהרן עומד כצ"ל ותיבת הכהן נמחק: **(ד)** רש"י ד"ה חוץ מזה וכו' מיכאל באמצע כצ"ל ואות ו' נמחק: **(ה)** ד"ה במיכה וכו' לבני וגו' הס"ד ואח"כ מ"ה יו"ד ה"א קדש והכי קאמר הקדש הקדשתי הכסף וגו' הרי הוא אסור: **(ו)** ד"ה הם לא ביחנו וכו' אלא מי יעלה ולא אמרו: **(ז)** ד"ה אלה דשבועה היא מנא להו ושמעה קול אלה דמשמע דבשבועה משתעי מנא להו הס"ד: **(ח)** תוד"ה אף כאן שבועה:

◆

מוסף רש"י

שנאמר ויאמר אדני אם נא מצאתי כו'. לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים, ולגדול אמר אל נא תעבור וכיון שלא יעבור הוא יעמדו חבריו עמו (בראשית יח ג). **והם לא ביחנו.** אורים ותומים לא פירשו להם בשני ימים הראשונים עלו והצליחו, אלא עלו אליו אם נלך אם להלך (יומא עג:). **באחרונה שביחנו.** פירשו להם כי מחר אתננו בידך (שם). **מרי חלמך לשנאך.** מרי אדוני קודש הוא, תלה עיניו להקב"ה ואמר חלום זה יתקיים על שנאך זה (דניאל ד טז).

◆

רבינו חננאל

דהא אשכחנן דאיקרי רחום ואיקרי חנון: תנו רבנן כל הטפל לשם בין מלפניו בין מלאחריו נמחק. א) הה' ה"א נמחק. לאחריו כיצד אלהינו נ"ו נמחק. אלהיכם כ"ם נמחקים כו'. אחרים אומרים שלאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם. אמר רב הונא הלכה כאחרים: ת"ר כתב א"ד מאדני. אל מאלהים. יה מיהוה. אין נמחקין. ש"ד משדי. צ"ב מצבאות נמחקין. ר' יוסי אומר צבאות כולו נמחק. אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי: כל שמות הכתובים באברהם קדש. כגון הנה נא הואלתי לדבר אל ה'. ויאמר אל נא יחר לה'. חוץ מזה ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'. חנניה בן אחי ר' יהושע ור' אלעזר בן עזריה אומר' אף זה קדש. וקיימא לן כותייהו. דהא רב אמר כותייהו דאמר גדול הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה. שהניח השכינה ואמר אל נא תעבור מעל עבדך והלך להכניס אורחין: כל שמות האמורין בלוט כגון הנה נא אדני חול. חוץ מזה ויאמר לוט אליהם וגו' דכתיב ביה להחיות את נפשי. מי שיכול להמית ולהחיות: כל שמות האמורין בנבות קדש. במיכה חול. ר' אליעזר אומר כל האמורין בא"ל חול בי"ה קדש. חוץ מזה שאע"פ שאמור בא"ל שהוא קדש שכל ימי היות בית האלהים בשילה: כל שמות האמורין בגבעת בנימין ר' אליעזר אומר חול. ר' יהושע אומר קדש. א"ל ר' אליעזר וכי הקדש מבטיח ואינו עושה. אמר לו הלא ביחנו אם לנצח אם לא. באחרונה שביחנו הסכימו כו': כל שלמה האמור בשיר השירים קדש למי שהשלום שלו. חוץ מזה האלף לך שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פריו לרבנן. וי"א אף זה חול הנה מטתו שלשלמה. אלא הא דאמר שמואל כל מלכותא דקטלא חד משיתא לא מיענשא דכתיב האלף לך שלמה מלכותא דרקיע. ומאתים לנוטרים את פריו מלכותא דארעא. כמאן לא כתנא קמא ולא כיש אומרים. אלא אימא וי"א אף זה האלף לך שלמה קדש. הנה מטתו שלשלמה חול. ושמואל דאמר כי"א: כל מלכיא האמורין בדניאל חול חוץ מזה שהוא קדש אנת מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא וגו'. וי"א אף זה קדש מרי חלמא לשנאך וגו'. ודניאל לייט להו לישראל אלא לסנוותיה דהקב"ה: (וכן) [תנן] המשביע בכל הכנויין חייב ורמינן עלה הא דתניא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה. לפי שנאמר ושמעה קול אלה. מה אלה האמורה בסוטה שבועה בשם. אף אלה האמורה בעדות שבועה בשם המיוחד ב) דתניא ר' חנינא בר אידי בעי שבועה בשם המיוחד. דתניא ר' חנינא בר אידי [אומר] נאמר השבע ונאמר השבע והשביע הכהן את האשה ונאמר לא תשבעו בשמי לשקר. נאמר קלל ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל וי"א ושמעה קול אלה. וי"א יתן ה' אותך לאלה ולשבועה. ונאמר אלהים לא תקלל. מה השבע בשם אף לא תשבע בשם ומה קלל בשם אף לא תקלל בשם. ורבנן דמתניתין אי גמירי אלה אלה בג"ש. ליבעו שם המיוחד אמאי ג) בכל הכנויים. ואי לא גמירי ג"ש. אלה דהיא שבועה מנא להו. נפקא להו מדתניא אלה. אין אלה אלא לשון שבועה. וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה וגו'.

א) לפניו כילד כו'. ב) אולי צ"ל ופרקינן הא דמתני' רבנן והא דתניא דבעי שבועה בשם המיוחד ר"ח בר אידי היא דתניא כו'. ג) נראה דצ"ל אמאי אמרי דהמשביע בכל הכנויים חייב.